

18. rész

Mottó:

„Amelyik nemzet a múltját nem ismeri, az a jelenét sem érti, s a jövőjét meg nem teremtheti!”

Öt perc történelem fiataloknak és minden érdeklődőnek

Magyar sors – magyar történelem

**Európának szüksége van Magyarországra és Lengyelországra...
amelyek soha nem hagyták magukat legyőzni**

A magyar-lengyel kapcsolatok történetének ezer éve

2. rész

Luxemburgi Zsigmond és a Hunyadiak kora

Nagy Lajos halála után lánya, Mária került a magyar trónra, akit a bárók egy nagy része nem fogadott el. Ennek ellenére ő volt a királynő. (Húgát, Hedviget a lengyelek kedvezőbben fogadták, bár néhány év elteltével ő is férjhez ment a lengyel-litván nagyfejedelemhez.) Öt évig *Anjou Mária (1382-1387)* volt Magyarország királya. Személyében ő volt az első nő, aki a magyar trónra került. 1387-ben vette feleségül a nagy hatalmú *Luxemburgi Zsigmond (1387-1437)*, aki gyökeres fordulatot hozott a magyar történelemben. A nyugatról érkező király, majd német-római császár tüzzel-vassal irtotta az Anjouk örökségét, nyelvét, kultúráját, kapcsolatait.

*Mária királynő, Nagy Lajos lánya, Zsigmond felesége a Thuróczy krónikából.
Luxemburgi Zsigmond képe a birodalmi címerekkel, amit a kor művészóriása, a magyar származású Albrecht Dürer festett meg*

Zsigmond a német nyelvet, kultúrát, öltözetet, szokásokat hozta magával, miközben szándékosan eltüntette az itáliai kultúrát, s ezzel együtt az Anjou királyokhoz hűséges főurakat. Zsigmond szakított a nápolyi kapcsolatokkal, ám ezáltal háttérbe szorult az eddig virágzó magyar-lengyel együttműködés is. Azt meg kell jegyezni, hogy a német orientáció ellenére Zsigmondban is mélyen élt a László-tisztelet, amit fényesen bizonyít végrendelete, mely szerint a magyar királyt Váradon temették el Szent László mellé. Tudni kell azt is, hogy bár a császár anyanyelve a német volt, legszívesebben magyarul beszélt.

Már Zsigmondnak is meggyűlt a baja a nyugat felé nyomuló törökkel. A Luxemburgi császár vezette keresztény seregek 1396-ban Nikápolynál súlyos vereséget szenvedtek az oszmán hadaktól. Zsigmond uralkodásának számos hátránya mellett azonban egy nagy előnye is volt. Nevezetesen az, hogy Magyarországot nyugat felől fél évszázadon át nem érte támadás.

Luxemburgi Zsigmond hatalma kiterjedt Európa nagy részére, aminek Csehország mellett Magyarország is része volt

Zsigmond kevés számú lengyel kapcsolata között meg kell említeni az 1412-ben történt „ballépését”, amikor *II. Ulászló (1386-1434)* lengyel királynak elzálogosított 13 szepességi várost és 3 várkastélyt. A 37.000 cseh garasért eladott városokat rövid távon vissza akarta vásárolni, ám a gazdag Szepesség 1772-ig – 360 éven át – lengyel kézen maradt. A Luxemburgi császár halála után egy Habsburg került a magyar trónra. *Habsburg Albert (1437-1439)* fiatalon meghalt, ami utat nyitott a Hunyadi család felemelkedésének.

Hunyadi János harcai, egész élete a Balkánra, illetve a török elleni háborúkra koncentrált. Hunyadi számára az ország északi területei legfeljebb a husziták elleni harcokban, illetve Ulászló lengyel királlyal kötött szövetségében játszottak szerepet. Az 1434-ben, tízévesen trónra kerülő király a lengyel uralkodók sorában a *III. Ulászló (1434-1444)* nevet viselte.

Jagelló Ulászló lengyel király Habsburg Albert 1439-ben bekövetkezett halála után, 1440-ben került a magyar trónra, de akkor is még csak 16 éves volt. Hunyadi János kormányzó, hadvezéri öltözetben

A Jagelló király *I. Ulászló (1440-1444)* néven magyar uralkodó Hunyadi János szövetségese volt. Ulászló 1443-ban egy eredményes hadjáratot indított a török ellen. A következő évben indított hadjárata azonban végzetes volt. Az 1444. évi várnai csatában Ulászló király elesett. Sírja ma is a bulgáriai Várnában tekinthető meg.

Jagelló Ulászló síremléke és szarkofágja a várnai csata helyszínén. A király holttestét soha nem találták meg, ezért a síremlék csak jelképes

Hunyadi Mátyás (1458-1490) uralkodásának évei azok közé az évek közé tartoztak, amikor a magyarok és a lengyelek között gyakori volt a háborúskodás. A tét a gazdag *Szilézia* fölötti uralom megszerzése volt. *IV. Kázmér (1447-1492)* lengyel király, Mátyás kortársa türelmes, jól átgondolt politikát folytatott. Fő célja Litvánia megtartása, a Német Lovagrend végleges kiűzése, továbbá a cseh trón megszerzése volt. Mátyásra a lengyel király azért neheztelt, mert ő fiát, (kis) Kázmért jelölte a magyar trónra, amit azonban a Hunyadiak elutasítottak. A lengyel tervet Vitéz János és a Mátyással szembe helyezkedő főnemesek támogatták, ami 1471-ben a magyar király elleni lázadáshoz vezetett. (Megjegyzendő a lázadásnak volt több más belpolitikai oka is.) Mátyás ezt letörte, s ez volt az a helyzet, amikor nevelőjét, atyai jó barátját Vitéz Jánost fogságra ítélte. A szervezkedésben szintén részt vevő Janus Pannonius pécsi püspök – Mátyás jó barátja – pedig menekülés közben lelte halálát. A magyar-lengyel ellentét egyik fő okát Csehország megosztottsága szolgáltatta. A katolikus csehek Hunyadi Mátyástól kértek segítséget, aki 1468-ban elfoglalta Morvaországot, Lausitzot és Sziléziát. A cseh katolikusok 1469-ben a magyar királyt cseh királlyá koronázták.

A háborúskodás ellenére a sziléziai Boroszlóban (ma Wrocław lengyel város) a Városháza termeiben számos Máttyás emlék látható

A cseh husziták – a katolikusok ellenfelei – Podjebrad György cseh kormányzó, majd király irányításával a lengyel Jagelló Ulászlót jelölték királyukká. 1471-ben, Podjebrád György halála után Ulászlót is – Mátyás mellett – cseh királlyá koronázták. Így Csehországnak már két királya is volt Hunyadi Mátyás és Jagelló Ulászló személyében. A magyar-lengyel háborúban a létszámfölényben lévő lengyel seregek 1474-ben két alkalommal is kudarcot vallottak. Kázmér 50.000 fős sereggel indult Szilézia felé, s útközben egyesült fia, Ulászló 15.000 katonájával. Mátyás a mindössze 8.000 fős seregével a nyolcszoros túlerő ellen fényes győzelmet aratott. A Boroszlónál elszenvedett lengyel vereség Mátyás zseniális hadvezéri képességeit bizonyította. Ez a képzett, jól felszerelt, a parancsokat vakon végrehajtó, gyorsan mozgó zsoldos katonaság képezte a „fekete sereg” magját.

A Városháza díszes kapuja Görlitzben (Németország), aminek reneszánsz díszítései között ott szerepel Mátyás király címere. A sziléziai rendek ezzel állítottak emléket a cseh-magyar királynak.

Bautzen (Németország) városkapuja, amely fölött ma is ott van Mátyás eredeti ülőszobra. Az alkotás ismert másolatai a budai Várban, a Hilton szálló (volt dominikánus kolostor) falán, valamint Szegeden, az alsóvárosi ferences templom külső falán foglalnak helyet

A Jagellók kora (1386-1572)

Amikor 1490 húsvétján meghalt Mátyás király, pótolhatatlan veszteség érte a Magyar Királyságot. A trónért Jagelló Kázmér két fia, Jagelló Ulászló cseh király és annak öccse, János Albert indult harcba. A magyar főurak is megosztottak voltak, de végül az 1491. évi kassai békekötéssel abban állapodtak meg, hogy Ulászló foglalja el a magyar trónt. A *Jagellók kora* Magyarországon 1440-1444, illetve 1490-1526 között tartott.

A Jagellók címere. II. Ulászló egész alakos ábrázolása a prágai Szent Vitus Székesegyházban (1509 - forrás wikimédia)

Így lett ismét lengyel királya Magyarországnak *II. Ulászló (1490-1516)* néven. *Dobzse (Jól van! Jól van!)* László nem csak a magyar uraknak tett engedményeket, hanem a Habsburgoknak is. Pozsonyban szerződést kötött velük, hogy halála után az osztrák család kerül a trónra, ha nem lesz fiúutódja. Nehezen, de lett utód, aki *II. Lajos* néven tíz évesen foglalta el a trónt, s húsz évesen a mohácsi csatában vesztette életét.

Ki kell emelni a lengyel történelemnek a 15. század közepén kezdődő fontos mozzanatát, nevezetesen *liberum veto* jogi rendszer kialakulását. Vitára adhat okot, de ez a gyakorlat, ami a *szejm* kialakulásához vezetett, megelőzte a nyugati demokráciák születését. A *liberum veto* lényege az volt, hogy félbeszakíthatta az országgyűlést, megsemmisíthette a már elfogadott törvényeket. Innen nézve akár az anarchia melegágyának, a Nemesi Köztársaság diktatúrájának is lehet tekinteni. (A *szejm* politikai fogalma csak 1918 óta jelenti a lengyel törvényhozásban az alsóház nevét.)

II. Lajos és Mohács

II. Lajos király apai ágon lengyel, *II. Ulászló* fia. Édesanyja *Candale-i Anna* királyné, aki a szülés után meghalt. Lajos nővére Anna hercegnő, aki Habsburg Ferdinándhoz ment feleségül. Az uralkodásra felkészített gyermek hat nyelven beszélt, gyakorlatilag a Közép- és Nyugat-Európa minden országában otthon volt.

Az utolsó Jagelló király II. Lajos, aki tízévesen került a magyar trónra (Bernhard Strige portréja 1515.) Habsburg Mária, II. Lajos felesége, aki Mohács után a királyi kincstár egy részével visszavonult saját birtokaira

Bécsben, 1515-ben egy „érdekes” találkozóra került sor. Ezen részt vett II. Ulászló magyar király, Jagelló Zsigmond lengyel király és Habsburg Miksa német-római császár, valamint a találkozót pénzelő bankár, Jakob Fugger. Az 1514. évi Dózsa vezette pusztító felkelés után egy évvel, a teljesen eladósodott magyar király talán még örült is annak a pénzbeli támogatásnak, amit a bankár felajánlott. A lengyel király utódai trónjának biztosítását láthatta a támogatásban, a Habsburg császár azonban tudta, hogy nem csak Magyarországot, de a császári trónt is „ebben a pillanatban” árusította ki, taszította az adósság csapdjába. Ezen a találkozón döntötték el a kettős Habsburg-Jagelló házasságkötést, ami megteremtette a Habsburg hatalom kiterjesztését hazánkra. (Jagelló Lajos

Habsburg Máriával, Jagelló Anna Habsburg Ferdinánddal kötött házasságot.) A háttértámogatást pedig a Fugger bankház adta. Igaz, az egyre nagyobb hatalommal rendelkező bankárok már a Hunyadiak korában is feltűntek Budán.

Habsburg Ferdinánd, 1526-től magyar király és Jagelló Anna, magyar királyné

Magyarország egyenes úton haladt történelmi mélypontja, Mohács felé, aminek a jelek szerint idegen hatalmak, idegen hatalmasságok már néhány évtizeddel korábban „megágyaztak”.

Például Érd török kori emlékei között megemlíthető, hogy Eger, Pécs és Szigetvár mellett itt is áll egy minaret. A város másik pontján pedig egy tábla hirdeti, hogy itt tartózkodott II. Lajos magyar király, valamint a Mohács felé tartó lengyel sereg emlékét is felidézi. Ez a tábla azt hirdeti, hogy Leonard Gnojenski vezette azt a közel 1500 fős gyalogos hadat, aminek minden tagja elesett Mohácson.

Az ország két, majd három részre szakadása

A lengyel és litván közös történelem virágkora I. (Öreg) Zsigmond (1507-1548) uralkodásának idejére esik. Első felesége a fiatalon elhunyt Zápolya Borbála, magyar hercegnő volt. Zsigmond második házasságából (Bona Sforza hercegnő) származó lányát Izabellát pedig Zápolya (Szapolyai) János magyar király vette nőül. (János Zsigmond anyjának, Jagelló Izabellának fontos szerepe volt az Erdélyi Fejedelemség kialakulásában.) I. Zsigmond másik lánya, Anna pedig Báthory István erdélyi fejedelem, majd lengyel király felesége lett. Látható, hogy a politikai és házassági kapcsolatok erős szálakkal kötötték össze a magyar és a lengyel vezető réteget és a népeiket a 16. században is.

Szapolyai János magyar király (Erhard Schön 16. századi fametszete)

Szapolyai János címere

Jagelló Izabella királyné 19. századi romantikus ábrázolása

János Zsigmond korabeli ábrázolása (forrás: hu.wikipédia.org)

Báthory István, lengyel király (1576-1586)

Báthory István az Erdélyi Fejedelemség korszakának János Zsigmond után a második fejedelme volt. Az unitárius fejedelmet egy katolikus uralkodó követte, aki már 1573-ban indult Varsóban a királyválasztó konferencián. Ekkor még nem sok eséllyel, de amikor 1576-ban feleségül vette Jagelló Annát, a lengyelek őt választották királyukká. Nagy szerencséjére Lengyelországnak, mert a mai napig a lengyel történelem egyik legnagyobb uralkodóját tisztelik benne.

*Báthory István mellszobra Szilágysomlyón, szülőhelyén
Báthory István és Jagelló Anna (forrás: wikimédia)*

*Báthory István lengyel király és litván nagyfejedelem és királyi címere
(forrás: wikimédia)*

Akkor, amikor Magyarország három részre szakított állapotában ezeréves történelmének válságos időszakát élte át, Lengyelországban ez nem fordult elő, pedig esély volt rá. Köszönhetően Báthorynak, aki összebékítette a lengyel urakat – akik éppen a magyar nemességhez hasonló módon hadakoztak egymással – arra hivatkozva, hogy ne kövessék el a magyarok tragédiáját. Kiváló taktikai érzéssel megteremtette az ország gazdasági, politikai egyensúlyát. Ez tette lehetővé, hogy sikeres hadjáratokat vezessen, többek között az oroszok ellen. Báthory István mind a lengyel, mind a magyar utókor szemében a követendő példa.

*Báthory díszes sírja Krakkó királyi temetkezőhelyén, a Wawelban
A Báthory család címere vörös márványba faragva*

A nagy király példáját követte utódja, II. Rákóczi György erdélyi fejedelem is, amikor Lengyelországba vezetett hadjáratot. Ez sajnos Erdély és a fejedelem személyes tragédiájához vezetett. Lengyel segítséggel vette fel a harcot Bécs ellen Thököly Imre, a kurucok első vezére, magyar fejedelem is.

A török kiűzése és II. Rákóczi Ferenc lengyel kapcsolatai

A 17. század végén esély mutatkozott arra, hogy az oszmán hadakat kiűzzék Európából. Jelentős szerepet játszott ebben *III. Sobieski János (1674-1696)* lengyel király, aki 1683-ban mind Bécs török alóli felszabadításában, mind a párkányi csatában kitüntette magát.

Sobieski János lovas szobra Párkányban. A lengyel király döntő szerepet játszott Esztergom visszavételében is

A törököt kiűzték ugyan Magyarországról, de nem szűnt meg az ország elnyomása, kizsákmányolása. A török helyett a keresztény Habsburg hadak szállták meg hazánkat. A Béccsel szövetségben álló Sobieski János a Habsburgokkal közösen lépett fel az oszmánok ellen. Ám amikor Thököly kurucok menekültek a császári csapatok elől, Sobieski menedéket nyújtott a magyaroknak.

Hasonló menedékre számíthatott az 1701-ben a bécsújhelyi börtönből megszökött II. Rákóczi Ferenc is. Rákóczi Krakóban és Varsóban szervezte a magyar ellenállást a szintén Lengyelországban bujdosó Bercsényi Miklóssal együtt. Rákóczit az 1703-ban kezdődő kuruc szabadságharcban a lengyelek végig támogatták, segítették mind katonai, mind politikai, mind gazdasági téren.

A munkácsi búcsúzástól, amikor a kis Rákóczi tízéves korában utoljára látta édesanyját Zrínyi Ilonát, a bécsújhelyi szökésig tizenöt év telt el. Ez alatt az idő alatt érlelődött meg Rákóczi Ferenben a rendíthetetlen magyar tudat és keresztény hit, ami képessé és hitelessé tette a szabadságharc vezetésére

A szabadságharc 1703-ban lengyel földről indult el, majd nyolc évi küzdelem után 1711-ben lengyel földön ért véget. A lengyelek a végsőkig kitartottak Rákóczi mellett, hiszen korábban még az is felmerült, hogy Báthory István egyik utódját válasszák meg királyuknak. A kuruc emigráció egy jelentős része 1711-ben Lengyelország felé vette útját. Rákóczi és a vezérkar szállása sokáig Jaroslaw városában volt. Onnan indulnak majd el a száműzetés kalandos és távoli útjára.

Az 1932-ben felavatott romhányi emlékmű az 1710. évi, utolsó jelentős kuruc csatára emlékeztet, amelyben lengyel csapatok is szolgáltak Rákóczi seregében. A nevezetes főtéri kúttól jobbra az Orsetti-ház egyik szárnya. Az emeletes palota Jaroszlav egyik legrégebbi polgári épülete, amelyben gyakran megfordultak a magyar emigráció tagjai is

A Rákóczi emigráció útvonala. A lengyel tengerparton hajóra szálló kurucok kalandos utazás után Franciaországban telepedtek le egy időre. Bécs nyomására azonban innen is menniük kellett. A Marseilles-ban hajóra szálló Rákóczi és kísérete török földre menekült, ahol a legtöbbjüknek – így Rákóczi Ferencnek is – beteljesedett a végzete

(Folytatjuk)

Bánhegyi Ferenc